

RIKSDAGENS SVAR 196/2002 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om statliga affärsverk

Ärende

Regeringen har till riksdagen överlämnat sin proposition med förslag till lag om statliga affärsverk (RP 161/2002 rd).

Beredning i utskott

Finansutskottet har i ärendet lämnat sitt betänkande (FiUB 31/2002 rd).

Beslut

Riksdagen har antagit följande lag:

Lag

om statliga affärsverk

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens tillämpningsområde och syfte

Denna lag tillämpas på en statlig inrättning som bedriver affärsverksamhet (*affärsverk*), om det i en särskild lag (*lagen om affärsverket*) bestäms att den skall tillämpas på inrättningen.

I denna lag bestäms om grunderna för affärsverkens verksamhet, ekonomi och förvaltning.

2 §

Principerna för affärsverkens verksamhet

I fråga om ett affärsverks verksamhetsområde och uppgifter bestäms i lagen om affärsverket. Ett affärsverk bedriver affärsverksamhet inom sitt verksamhetsområde och utför dess-

utom övriga uppgifter som föreskrivits för det i lagen om affärsverket.

Ett affärsverk skall skötas enligt företagsekonomiska principer samt enligt de mål för affärsverkets tjänster och övriga mål för verksamheten som riksdagen har ställt upp för det.

3 §

Affärsverkskoncern

Ett affärsverk kan ha bestämmande inflytande enligt 1 kap. 5 och 6 § bokföringslagen (1336/1997) i ett eller flera inhemska eller utländska företag som har direkt anknytning till dess affärsverksamhet. De företag i vilka affärsverket har bestämmande inflytande är dotterföretag till affärsverket. Affärsverket och dess dotterföretag bildar en affärsverkskoncern.

Om värdet av aktierna i ett dotterföretag är betydande eller om bolagsförhållandet mellan affärsverket och dotterföretaget annars bör be-

traktas som betydande, behövs tillstånd av statsrådet för förvärv av samt överlåtelse av aktier i dotterföretaget. Tillstånd av statsrådet behövs också i fråga om motsvarande förvärv eller överlåtelse av betydande delägarskap eller medlemskap i ett annat företag än ett dotterföretag. Beträffande överlåtelse av fastighetsförmögenhet iakttas dock lagen om rätt att överlåta statlig fastighetsförmögenhet (973/2002).

Affärsverken får inte ge sina dotterföretag koncernbidrag.

2 kap.

Affärsverkens ekonomi

4 §

Eget kapital

Varje affärsverk har ett eget kapital som består av grundkapital, övrigt eget kapital och en uppskrivningsfond.

Grundkapitalet är kapital som har placerats i affärsverket och som utgör grund för intäktsföringen av vinsten.

Övrigt eget kapital är kapital som har anvisats affärsverket av dess vinst, eller kapital som har överförts till affärsverket såsom övrigt eget kapital. Uppskrivningsfonden visar med vilket belopp värdet av anläggningstillgångarna har skrivits upp. Övrigt eget kapital och uppskrivningsfonden kan överföras till grundkapitalet.

5 §

Upptagande av lån och beviljande av borgen

Ett affärsverk får för finansieringen av sin verksamhet uppta lån inom ramen för det samtycke som riksdagen givit i samband med behandlingen av statsbudgeten.

Med riksdagens samtycke får ett affärsverk bevilja borgen för lån som upptas av ett sådant dotterföretag i aktiebolagsform som hör till samma affärsverkskoncern som affärsverket. Affärsverket får dock inte ställa borgen för lån som upptas av ett sådant till affärsverkskoncernen

hörande aktiebolag som ensamt eller tillsammans med något annat dotterföretag kontrollerar ett annat företag.

För lån som upptagits och borgen som ställts av ett affärsverk tas avgift ut enligt lagen om statens långivning samt statsborgen och statsgaranti (449/1988).

Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om upptagande av lån enligt 1 mom., om villkoren för upplåning samt om vad lånen får användas till samt om fastställande och uppbörd av den avgift som avses i 3 mom.

6 §

Statens ansvar

Till den del ett affärsverk inte förmår svara för sina förbindelser, svarar staten för dem.

7 §

Finansiering av företagsekonomiskt olönsamma uppgifter

I statsbudgeten kan intas ett anslag för finansiering av företagsekonomiskt olönsamma uppgifter som föreskrivits för affärsverken.

3 kap.

Styrningen av affärsverken

8 §

Riksdagens, statsrådets och ministeriernas styrning av affärsverken

I samband med behandlingen av statsbudgeten skall riksdagen

1) godkänna de centrala målen för affärsverkets tjänster och övriga mål för verksamheten,

2) godkänna ökning och nedsättning av affärsverkets grundkapital samt besluta om intagande av anslag i statsbudgeten för att beviljas för ökning av affärsverkets grundkapital,

3) samtycka till att affärsverket upptar lån för finansiering av sin verksamhet,

4) godkänna maximibeloppet för affärsverkets investeringar under finansåret samt bemyndiganden för affärsverket att ingå sådana förbindelser för investeringar som medför utgifter under de följande finansåren,

5) samtycka till att affärsverket ställer borgen enligt 5 § 2 mom. för ett lån som upptas av ett till affärsverkskoncernen hörande dotterföretag i aktiebolagsform.

Efter att riksdagen beslutat om statsbudgeten skall ministeriet besluta om målen för affärsverkets tjänster och övriga mål för verksamheten samt om affärsverkets resultatmål och intäktsföringsmål. Resultatmålet skall ställas så att affärsverket kan nå de i 1 mom. 1 punkten nämnda företagsekonomiskt lönsamma målen för tjänsterna och de övriga målen för verksamheten.

Ministeriet beslutar om användningen och utbetalningen av anslag enligt 7 §.

Statsrådet meddelar vid behov föreskrifter och anvisningar om affärsverkets verksamhet och ekonomi.

4 kap.

Affärsverkens förvaltning och personal

9 §

Styrelse

Ett affärsverk skall ha en styrelse med högst åtta medlemmar.

Styrelsemedlemmarna utses av statsrådet för högst tre år i sänder. Statsrådet förordnar en av medlemmarna att vara styrelsens ordförande. Minst en av medlemmarna skall företräda affärsverkets personal. Den medlem som företräder personalen skall vara anställd hos affärsverket, om inte något annat av särskilda skäl bestäms genom en förordning om affärsverket. Närmare bestämmelser om styrelsens sammansättning utfärdas vid behov genom lagen eller förordning om affärsverket.

Statsrådet kan befria styrelsen eller en medlem av styrelsen från uppdraget.

10 §

Styrelsens uppgifter

Styrelsen leder och övervakar affärsverkets verksamhet. Styrelsen har hand om affärsverkets förvaltning och ser till att verksamheten ordnas på behörigt sätt samt särskilt att affärsverket sköts enligt riksdagens och övriga myndigheters beslut och föreskrifter samt att tillsynen över bokföringen och medelsförvaltningen är ordnad på behörigt sätt.

Styrelsen skall särskilt

1) göra framställning om budgetförslag för affärsverket samt i anslutning till detta ett förslag till mål för affärsverkets tjänster och övriga mål för verksamheten samt resultat- och intäktsföringsmål för det följande året,

2) besluta om utvecklande av affärsverkets verksamhet inom ramen för de mål som riksdagen och ministeriet uppställt för verksamheten och ekonomin samt följa och rapportera hur målen nås,

3) utnämna och säga upp verkställande direktören,

4) besluta om affärsverkets upplåning,

5) besluta om affärsverkets betydande investeringar och övriga utgifter med lång verkningstid,

6) i fråga om de aktier som affärsverket innehar besluta om utövandet av aktieägarens rättigheter inom förvaltningen av ett dotterföretag som hör till affärsverkskoncernen samt inom de gränser som bestäms enligt 5 § 2 mom. besluta om ställande av borgen för ett dotterbolags lån,

7) upprätta affärsverkets och affärsverkskoncernens bokslut och verksamhetsberättelse och i anslutning till dem ett förslag till åtgärder beträffande affärsverkets vinst eller förlust samt sända bokslutet, verksamhetsberättelsen och förslaget till statsrådet för fastställelse,

8) besluta vem som har rätt att teckna affärsverkets firma,

9) inom ramen för de beslut som riksdagen och ministeriet fattar med stöd av 8 § besluta om införande och tillämpning av ett i personalfondslagen (814/1989) avsett vinstpremiesystem vid affärsverket,

10) besluta om förvärv av fastighetsförmögenhet till affärsverket samt, så som anges i lagen om rätt att överlåta statlig fastighetsförmögenhet, besluta om överlåtelse av statlig fastighetsförmögenhet och utarrendering av statens jordegendom,

11) behandla och avgöra övriga ärenden som är vittgående eller viktiga.

Närmare bestämmelser om styrelsens uppgifter utfärdas vid behov genom lagen eller förordningen om affärsverket.

11 §

Verkställande direktör

Ett affärsverk skall ha en verkställande direktör som leder och utvecklar affärsverkets verksamhet, sköter affärsverkets löpande förvaltning samt ser till att bokföringen är lagenlig och att medelsförvaltningen är ordnad på ett tillförlitligt sätt. I fråga om verkställande direktören gäller i tillämpliga delar vad som i lagen om aktiebolag (734/1978) bestäms om verkställande direktören.

Verkställande direktören skall se till att styrelsens beslut verkställs och följa styrelsens föreskrifter samt informera styrelsen om åtgärder och händelser som är betydelsefulla med hänsyn till affärsverkets verksamhet.

12 §

Personalens deltagande

Den styrelsemedlem som företräder personalen har samma rättigheter och skyldigheter som de övriga styrelsemedlemmarna. Företrädaren för personalen har dock inte rätt att delta i behandlingen av ärenden som gäller val eller uppsägning av affärsverksledningen, ledningens avtalsvillkor, personalens anställningsvillkor eller stridsåtgärder.

På affärsverken kan, enligt vad affärsverken beslutar, i stället för lagen om samarbete inom statens ämbetsverk och inrättningar (651/1988) tillämpas lagen om samarbete inom företag (725/1978). Vid koncernsamarbete inom en af-

färsverkskoncern iakttas i tillämpliga delar 11 c—11 e §, 13 § 1 mom., 14 § 1 mom., 15 § och 16 § 1 mom. i den sistnämnda lagen.

Ett affärsverk på vilket lagen om samarbete inom företag tillämpas kan ingå ett sådant avtal som avses i 14 § i den nämnda lagen.

5 kap.

Affärsverkens bokföring och bokslut

13 §

Bokföring och bokslut

Affärsverken och affärsverkskoncernerna är bokföringsskyldiga. Om inte något annat följer av denna lag, tillämpas på affärsverkens och affärsverkskoncernernas bokföring och bokslut vad som i bokföringslagen och lagen om aktiebolag bestäms om aktiebolags bokföring och bokslut. Övriga uppgifter enligt 2 § 1 mom. i denna lag, om vilken bestäms i lagen om affärsverket, bokförs särskilt och för verksamheten upprättas ett särskilt bokslut. Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om särskild bokföring och särskilt bokslut.

Affärsverkens och affärsverkskoncernernas räkenskapsperiod är ett kalenderår. Affärsverken skall upprätta ett bokslut och ett koncernbokslut för varje räkenskapsperiod före utgången av mars månad. Affärsverkets styrelse och verkställande direktör undertecknar affärsverkets och affärsverkskoncernens bokslut. Affärsverket och affärsverkskoncernen skall lämna in bokslutshandlingarna till ministeriet.

Statsrådet fastställer affärsverkens och affärsverkskoncernernas bokslut. Statsrådet beslutar på basis av bokslutet hur affärsverkets vinst skall intäktsföras i statsbudgeten samt om andra åtgärder som affärsverkets verksamhet och ekonomi föranleder.

Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om bokföringen, bokslutet, verksamhetsberättelsen och fastställandet av bokslutet samt lämnande av uppgifter för sammanställande av statsbokslutsakten.

14 §

Affärsverkets balansräkning

När ett affärsverk inleder sin verksamhet skall statsrådet med stöd av ett bemyndigande som riksdagen gett i samband med behandlingen av statsbudgeten besluta om vilken statlig egendom som skall överföras i affärsverkets besittning samt om vilken del av egendomen som skall antecknas som affärsverkets grundkapital, övrigt eget kapital eller given på lånevillkor. Egendomen värderas till sitt gängse värde.

När egendom överförs i ett verksam affärsverks besittning eller när egendom överförs från ett affärsverks besittning till statens budgetekonomi, skall beslut om överföringen fattas och balansräkningen uppgöras med iakttagande av 1 mom.

När statliga enskilda fastighetsförmögenhetsobjekt eller fastighetsförmögenhetskomplex vars gängse värde är högst tio miljoner euro överförs i ett affärsverks besittning eller från ett affärsverk till statens budgetekonomi, skall statsrådet besluta om överföringen. Överföringen redovisas som en ökning eller minskning av övrigt eget kapital för affärsverket eller som given på lånevillkor.

Innan statsrådet fattar beslut enligt 1—3 mom. skall affärsverkets revisorer göra en uppskattning av egendomen och förpliktelseerna och värdet på dessa samt ge sitt utlåtande därom.

15 §

Revision

Ministeriet tillsätter årligen två revisorer för att granska affärsverkets förvaltning, ekonomi och räkenskaper. Den ena revisorn skall vara en OFR-revisor eller OFR-sammanslutning enligt lagen om revisorer inom den offentliga förvaltningen och ekonomin (467/1999) och den andra en CGR-revisor eller CGR-sammanslutning enligt revisionslagen (936/1994).

Affärsverkets revisorer skall granska räkenskapsperiodens förvaltning, bokföring och bokslut i fråga om affärsverket och affärsverkskon-

cernen. Om ett affärsverk har ett dotterföretag som hör till affärsverkskoncernen, skall affärsverket se till att till revisor för dotterföretaget om möjligt väljs minst en av affärsverkets revisorer. Affärsverkets revisor har rätt att granska ett dotterföretag i den utsträckning han anser det nödvändigt samt att få sådana utredningar och sådan hjälp som han begär av dotterföretagets styrelse och verkställande direktör.

Revisionsberättelsen skall särskilt innehålla uttalanden om

1) affärsverkets förvaltning har skötts enligt lag och förordning samt enligt riksdagens, statsrådets och ministeriernas beslut samt enligt övriga styrbeslut,

2) affärsverkets bokslut och koncernbokslutet har upprättats enligt bestämmelserna och föreskrifterna om upprättande av bokslut samt om bokslutet, koncernbokslutet och verksamhetsberättelsen ger riktiga och tillräckliga uppgifter om verksamheten, ekonomin, den ekonomiska utvecklingen och de ekonomiska ansvaren under räkenskapsperioden,

3) affärsverkets interna tillsyn och revision har ordnats på behörigt sätt.

I fråga om affärsverkens ansvariga revisorer samt jäv och tystnadsplikt för dem gäller vad som i lagen om revisorer inom den offentliga förvaltningen och ekonomin bestäms om ansvariga revisorer.

Affärsverkens och affärsverkskoncernernas verksamhet övervakas av statsrevisorerna och granskas av statens revisionsverk.

6 kap.

Särskilda bestämmelser

16 §

Skadeståndsskyldighet

Ett affärsverks styrelsemedlemmar och verkställande direktör är skyldiga att ersätta skada som de i sitt uppdrag uppsåtligen eller av vållande har förorsakat affärsverket, på det sätt som bestäms i 15 kap. lagen om aktiebolag. Bestämmelser om skadeståndsskyldighet för revisorer-

na finns i 44 § revisionslagen och i 24 § lagen om revisorer inom den offentliga förvaltningen och ekonomin.

Ministeriet beslutar om väckande av skadeståndstalan enligt 1 mom. för affärsverkets räkning. Talan som förs för affärsverkets räkning mot affärsverkets styrelse, verkställande direktör eller revisor får inte väckas, såvida inte talan grundar sig på en straffbar gärning, sedan tre år förflutit från utgången av den räkenskapsperiod under vilken det beslut fattades eller den försummelse skedde eller den åtgärd vidtogs varpå talan grundas.

17 §

Uppträdande som part

Varje affärsverk kårar och svarar på statens vägnar samt bevakar vid domstolar, hos myndigheter och vid förrättningar statens rätt och fördel i de ärenden som gäller affärsverket.

18 §

Pensioner och andra förmåner samt ersättningar

Pensioner till affärsverkens anställda samt andra förmåner och ersättningar som följer av anställningen och utbetalas centralt, liksom också de familjepensioner till de anställdas anhöriga vilka följer av anställningen, betalas av statens medel i enlighet med vad som särskilt bestäms om dessa förmåner och ersättningar.

Verkställande direktörens pension samt andra förmåner och ersättningar enligt 1 mom. bestäms på samma sätt som motsvarande förmåner och ersättningar till affärsverkets anställda.

De förmåner och ersättningar som avses i 1 och 2 mom. samt den avgift för skötseln av dem, vilken bestäms enligt lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992), tas ut hos affärsverket, såvida inte något annat bestäms någon annanstans om uppbörden av förmånerna, ersättningarna eller avgiften eller om prissättningen av de tjänster som uppstår vid skötseln av förmånerna och ersättningarna.

7 kap.

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser

19 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 2003.

Genom denna lag upphävs lagen den 10 juli 1987 om statens affärsverk (627/1987) jämte ändringar samt lagen den 13 maj 1931 om de allmänna grunderna för skötseln och tillgodogörandet av statens industriella inrättningar (168/1931).

20 §

Övergångsbestämmelser

På affärsverk som har grundats som affärsverk enligt lagen om statens affärsverk tillämpas lagen om statens affärsverk till och med den 31 december 2003. När det gäller dessa affärsverk tillämpas på bokslut och revision för den räkenskapsperiod som utgår den 31 december 2003 vad som bestäms i lagen om statens affärsverk eller vad som bestäms eller föreskrivs med stöd av den.

Utan hinder av 1 mom. tillämpas på Luftfartsverket lagen om statens affärsverk till och med den 31 december 2004.

Utan hinder av 11 § tillämpas på verkställande direktörer som har utnämnts innan denna lag har trätt i kraft vad som i lagen om statens affärsverk bestäms om verkställande direktörens administrativa ställning samt om anställningen och dess beständighet, om inte verkställande direktören och affärsverkets styrelse skriftligen kommer överens om att denna lag skall iakttas i fråga om verkställande direktören.

Vad som i 15 § 1 mom. bestäms om behörighetsvillkoren för revisorer och antalet revisorer

tillämpas inte på revisorer som tillsatts före ikraftträdandet.

Avgift enligt 5 § 3 mom. tas ut för lån som har lyfts samt borgen som har beviljats sedan denna lag trätt i kraft.

Helsingfors den 29 november 2002
